

Digtoplæsning med musik

STEEN KLITGÅRD POVLSEN

Ud over de sædvanlige reklamer og hjemkaldelser fra Statsbiblioteket er der denne torsdag et regulært brev i mit dueslag. Det er fra Galsan Tschinag, som jeg længe har forsøgt at få kontakt med. I en stor, rund håndskrift skriver han, at han lige er kommet tilbage fra en PEN-konference i Meddelin (Columbia? Kokain-kartel? tænker jeg), nu opholder sig et par dage i Tyskland, før han skal til Paris for at træffe sin franske forlægger. Derefter skal han tilbage til Mongoliet. Han bor for tiden hos sin søn i Heidelberg og har nr..... "Bitte, rufen Sie nur an".

Jeg er ingen dristig natur, men føler, at nu må jeg slå til. Tager røret og trykker det tyske nummer. En ung mand melder sig, og da jeg har præsenteret mig og spurgt efter Galsan Tschinag, siger han: "Moment!". Hold da op, han er der sgu, hva' gør jeg? Men så siger en dyb stemme: "Tschinag" og jeg må i gang med den hurtigt overvejede svada: at jeg skal skrive et efterord til hans roman *Den blå himmel*, som er ved at blive oversat til dansk, at jeg har læst meget af ham og gerne ville træffe ham til et interview. "Har De noget særligt at spørge mig om?", siger han. Nåh,.. jah... jeg.... "Jeg har givet så mange interviews, de står rundt om i tyske aviser. Har De læst min bog *Im Lande der zornigen Winde*?" Det bekræfter jeg. "Der står det hele. Jeg har ikke mere at sige. Men i weekenden skal jeg modtage en stor pris i Köln, og som optakt til det holder jeg i morgen aften kl. 18. en oplæsning i Kölns litteraturhus. Jeg synes, De skulle komme til det. Der er da ikke langt fra Danmark til Köln, vel?"

Er der langt fra Århus til Köln? Er der langt til Meddelin, Paris og Ulan Bator? Jeg ringer til DSB og spørger, om de kan skaffe et hotelværelse i Köln i morgen og pladsbilletter til toget. En halv time efter ringer de tilbage og siger, det er i orden.

Det tager ni timer med tog fra Århus til Köln, så jeg har god tid til at overveje, hvad jeg er i færd med. Galsan Tschinag er mongol, tilhørende det tuvinske mindretal, men fordi han i sin ungdom opholdt sig en del år i DDR, skriver han delvist på tysk. En række af hans digte, fortællinger og romaner er udkommet i Tyskland, i hvis litterære liv han har fået en speciel, men betydningsfuld plads. Man vil gerne gøre ham til "én af vore egne", men helst opholder han sig i sine elskede Altai-bjerge i det vestlige Mongoliet, hvor han voksede op i 1940'erne og 50'erne, og hvor han stadig har sine stammefæller og sin familie. Bortset altså fra sønnen, der studerer IT-videnskab i Heidelberg. Ad sære veje har jeg fået til opgave at skrive en introduktion til ham på dansk, og nu skal jeg træffe ham. Tror jeg.

Litteraturhuset i Köln er en mægtig 5-etagers bygning af glas og stål og ligger på den anden side af en stor, åben plads i tilknytning til Kölns ringgade. Da jeg i receptionen spørger efter et arrangement med Galsan Tschinag, slår receptionisten op i en lang liste og finder frem til etage og værelsesnummer. Der sker noget i litteraturen, fredag aften kl. 18. i Köln! Jeg er en af de første i en sal med plads til, anslår jeg, 200-300 mennesker. Jeg finder mig en fordelagtig stol og begynder at vente.

Og så kommer de, Galsan Tschinags læsere. Midaldrende kvinder i dyre pelse, behængt med smykker og – mærker jeg, da de sætter sig rundt omkring mig – duftende af cremer og parfumer. Enkelte har medslæbt deres mænd, som hurtigt spotter ligestillede i forsamlingen og med dem danner højttalende kammeratskaber. De kender hinanden fra logen! Kvinderne kvidrer frydefulde løs om stort og småt, afbrudt af ture hen til det opstillede bord med Tschinags værker, hvorfra de vender tilbage med

stabler af bøger. Der bliver solgt flere eksemplarer af Tschinag denne eftermiddag i Köln end vi nogensinde får solgt i Danmark, tænker jeg. Også fordi der efterhånden er totalt proppet i salen, jeg tæller mig frem til ca. 500, hvoraf de fleste står op, også ude i forhallen, som dørene gudskelov står åbne ud til. På forreste række er endnu fire stole ledige.

Endelig kommer hovedpersonerne: forrest Kölns borgmester, derefter lederen af litteraturhuset, så en lille, indtørret mongolsk udseende mand og bagerst en lidt større mongol med et musikinstrument. De to sidste er Tschinag og hans søn.

Litteraturhuslederen byder velkommen. Først roser han byen Kölns dristige initiativ med at tildele Galsan Tschinag denne pris, herunder ikke mindst borgmesterens personlige indsats, og opfordrer så mange i forsamlingen som muligt til at møde op i morgen på det smukke, gamle rådhus, hvor prisoverrækkelsen vil finde sted. Derefter giver han ordet til Tschinag.

Sådan ser han altså ud: næppe mere end 1,60, vejrbitd og sammenbøjet. En overlever, ligesom jeg selv. Vi er født på nøjagtig samme tid, han i en jurte i 3000 meters højde, jeg halv-illegalt i det tyskbesatte Danmark. Vi kommer fra hver sin ende af verden, nu mødes vi her.

Til min store forbavselse mærker jeg, at han er nervøs. Men det varer ikke længe; han træder frem på scenen, siger at han vil læse nogle af sine digte, men ikke så mange, for han har noget at sige, der er vigtigere end digte. Vi studser, og så begynder han at læse.

Eller messe, ville vi sige i vores del af verden. Galsan lærte shaman-håndværket af sin tante, Pürwü, der dukker op gang på gang i hans bøger. Han ville oprindeligt have uddannet sig rigtigt til shaman, der i det gamle nomadesamfund var en blanding af en præst, læge, psykolog og festleder. Men i det socialistiske Mongoliet blev shamankulten systematisk undertrykt, og Galsan valgte at tage ind til Ulan Bator og uddanne sig. Sin digtervirksomhed betragter han som en tilpasset og udtyndet fortsættelse af shamanismen og han beskriver i den bog, han i telefonsamtalen henvist til, hvordan han

ikke mindst oplever sine oplæsninger som en slags udøvelse af denne kunst.

Vi lytter til ordene, der er simple og suggestive: naturidentifikationer (jeg oversætter så godt jeg kan):

Er græs som vokser
Gennem det hårde forår
Gennem den sarte sommer
Så kommer efteråret
Med sin rimfrost
Derefter vinteren
Med sneen
Med stormene

Er græs
Som må tørre ud
Må gnide sig
Mod rimfrosten
Mod sneen
Mod stormene

Er storm der blæser
Måske
Tre dage og
tregangetre nætter
Til den må slå sig istykker
På klipperne

Er storm der blæser og går

Er klippe der står
Ni liv og
Nigangeni evigheder langt
Måske
Men som må falde sammen
Under græssets stik
Og stormens hug

Er klippe
Der står og forgår

Eller kærlighedsdigte, hårde og smertelige:

Dine isgrå øjne gik i floden
 Da de lige igennem mig
 Så mod afskeden
 Jeg vidste
 At jeg ville drømme om dig
 Når gletcherne tør
 Og de græsgrønne vinde
 Fra bjergsteppen
 Omsuser det bryst
 Der endnu er ømt
 Af dit blik

GALSAN TSCHINAG

Men først og fremmest hører vi tonen, der stiger i intensitet, bliver mere og mere rytmisk og er lige på nippet til at slå over i melodi. De første 5-10 minutter følger han teksten i bogen, så klapper han det tynde hæfte sammen, lukker øjnene og giver sig hen i recitationen. Det stiger i fart og styrke en lille halv time, til sidst råber han ud i forsamlingen.

Det er meget mærkeligt og fremmedartet. Jeg kigger på mine pelsklædte medtilskuere, der med åben mund hengivent stirrer på den lille, messende mand. De er bjergtagne, de får hvad de er kommet efter.

Men pludselig standser han, bukker høfligt og siger, at nu vil hans søn spille noget mongolsk folkemusik. Han siger også, hvad musikinstrumentet hedder, men det opfatter jeg ikke. Det er en kontrabaslignende indretning, der hviler på gulvet og stryges med en bue. Men den har kun en streng.

Den unge mand begynder først langsomt og stille med en elegisk melodi, men går derefter over i, hvad jeg opfatter som variationer og improvisationer. Og nu er det mig, der er bjergtaget! Aldrig havde jeg forestillet mig, at man kunne få én streng til så meget. Det er virtuositet på verdensplan, det her og med en modulationsrigdom og udtryksfuldhed, som jeg sjældent har hørt magen til. Jeg stirrer betaget på den godt 20-årige computer-nørd og undrer mig såre.

Efter en 10 minutters spil holder sønnen lige så brat op, som faren gjorde, og så kommer Tschinag igen frem på scenen. Han siger, at han nu vil fortælle om den ulykke, der har ramt hans land de seneste år. De sidste tre vintre har været frygteligt kolde; vi er nok vant til barske vintre, men de sidste tre har oversteget, hvad vi nogensinde har oplevet. Kvæg dør i tusindvis, børn fryser ihjel i jurterne, folk forlader landsbyerne og de overlevede kreaturer og søger mod byerne. De brutale vintre er blevet afløst af tørkesomre, græsset har ikke kunnet gro, så når kvæget ikke dør af kulde, dør det af sult. Vi lider og vi er på vej til at dø som nation.

Nu messer Tschinag igen ud over forsamlingen, men hans stemme har fået en hård og bitter klang. Mongoliet ligger langt fra de store pressecentre, siger han, det har ingen strategisk betydning og kun nogle få millioner indbyggere. Ingen gider tage sig af os, hjælp bliver ikke bevilget eller kommer ikke frem. Jeg er glad for den pris, jeg skal modtage i morgen, den giver jeg til nomaderne i Altai, så de kan købe sig erstatning for det kvæg, der er gået til. Når De i fremtiden læser mine bøger og glæder Dem over vor natur og gamle kultur, da tænk på mit land

og giv gerne et bidrag til de indsamlinger, der er igang her i Tyskland. Når jeg om en uge er tilbage i Ulan Bator vil jeg gerne kunne sige til mine landsmænd: Tyskland er et godt land, jeg ved at hjælpen er på vej.

Også dette er fremmedartet, og jeg kan mærke en lidt urolig stemning i salen. Der samles jo ind til så mange gode formål, og et direkte reklamestunt havde vi vel ikke ventet. Vi er nok allesammen lidt pinligt berørt af en sådan påtrængende alvor. Men nu skal vi heldigvis have noget mere musik.

Sønnen går igen frem med sit instrument og begynder at spille. Og hør: nu spiller han for sit plagede folk, sørgmodigt og bittert, fordi det er uretfærdigt, at han har fået den chance at komme til vesten, mens hans kammerater fryser ihjel i bjergene. Spiller trodsigt, fordi hverken hans far eller han selv kan råbe denne overklasseverden op, men må optræde som gemene betlere. Han spiller, fordi der er så ufatteligt smukt, der hvor han kommer fra, og fordi det da må være muligt at få disse europæere til at forstå, at de må gøre noget. Han spiller, fordi hans far har bedt ham om det, og han er en god dreng. Han spiller, så tid og sted forsvinder i et saligt lys.

Det tager lang tid, før jeg vender tilbage til vir-

keligheden og kommer i tanker om, at jeg da skal træffe Tschinag. Jeg iler ud i forhallen og ser, at der henne i det bagerste hjørne står et bord, hvor forfatteren sidder og signerer sine bøger. Foran står ca. 200 pelsklædte tyske kvinder og venter på at komme til. Jeg stiller mig op bagerst i køen, men efter nogle minutter lister jeg af. Jeg har fået nok.

Næste dag går jeg rundt i denne mærkelig similiby, som Köln er. Bombet sønder og sammen i 2. verdenskrig, men genopbygget i 50'erne og 60'erne i cement og puds. Ofte har husene de samme former som før krigen, og gaderne ligger som dengang og hedder det samme. Men det er helt igennem kunstigt og pastiche.

Midt i det hele ligger så denne kæmpeklods af en domkirke, stort set ubeskadiget af krigen, monumental og ægte, vildt truende på sin bakke højt over floden. Jeg beslutter ikke at gå til prisoverrækkelse i det gamle, nye, similirådhus. Jeg holder mig til kirken.

Om aftenen ser jeg i fjernsynet England banke Tyskland i fodbold på det olympiske stadion i München. Det har de godt af.